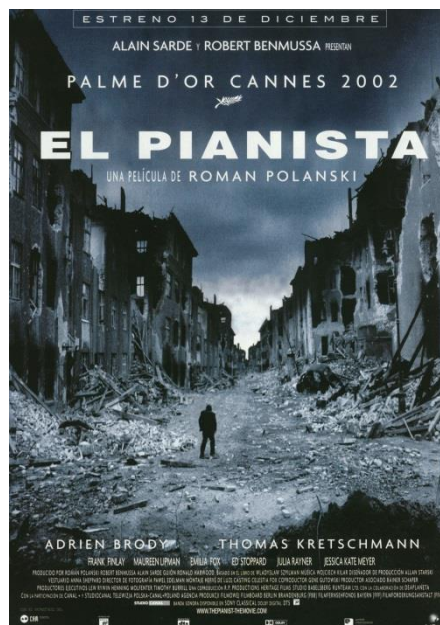

EL PIANISTA

(THE PIANIST)

Proposta didàctica de Ramon Breu

SINOPSI

La situació dels tres milions de jueus polonesos al començament de la Segona Guerra Mundial es converteix en un malson col·lectiu que derivarà en l'extermini. Wladyslaw Szpilman, un brillant pianista jueu que treballa a la ràdio de Varsòvia, aconsegueix escapar de la deportació però ha de viure en el cor del gueto de la ciutat, on el patiment i la humiliació es fan insuportables. Aconsegueix escapar-se i gràcies a la resistència polonesa podrà amagar-se però la soledat, la malaltia i la desesperació al portaran a les portes de la mort.

FITXA DE LA PEL·LÍCULA

Títol: *The Pianist* (*El pianista*)

Director: Roman Polanski

Guió: Ronald Harwood basat en la novel·la Władysław Szpilman

Fotografia: Paweł Edelman

Producció: Roman Polanski, Robert Benmussa i Alain Sarde

Muntatge: Hervé de Luze

Música: Wojciech Kilar

País: Polònia, França, Alemanya i Regne Unit

Any: 2002

Durada: 150 minuts

Intèrprets: Adrien Brody (Wladyslaw Szpilman); Emilia Fox (Dorota); Michal Zebrowski (Jurek); Ed Stoppard (Henryk); Maureen Lipman (Mare); Frank Finlay (Pare); Jessica Kate Meyer (Halina); Julia Rayner (Regina); Daniel Caltagirone (Majorek); Andrzej Blumenfeld (Benek); Thomas Kretschmann (capità Wilm Hosenfeld).

Web oficial: http://www.focusfeatures.com/the_pianist

PANTALLA D'ACTIVITATS

1. La invasió de Polònia per part del Tercer Reich va marcar l'inici de la Segona Guerra Mundial. Investigueu com es van succeir els fets en aquesta primera fase de la guerra.
2. Com la se família d'en Wladek, del pianista? A quina classe social pertanyen?
3. Un cop Varsòvia és ocupada pels nazis, es produeixen diferents canvis en la vida dels jueus polonesos. Quins són?
4. El 31 d'octubre de 1940 s'obre el gueto de Varsòvia. Amb quina finalitat els nazis van organitzar aquest i altres guetos a Polònia?
5. Pels carrers del gueto sovint es veu gent morta al mig de la vorera. Aprofundi en la vida dins del gueto de Varsòvia amb el visionat de la pel·lícula Gueto de Yael Hersonski <http://cinescola.info/wp-content/uploads/2016/03/Gueto.pdf>
6. En el minut 32 un lladre intenta roba una sopa a una dona gran. En el forcejament, la sopa cau terra. Llavors el lladre intenta menjar-se-la llançar-se al terra. Havíeu vist mai una escena semblant? Què ens vol transmetre?
7. En un moment determinat, veiem com la família del pianista treballa classificant objectes. De qui creieu que són aquells objectes?
8. Mentre una gornació de jueus són obligats a esperar un tren que els portarà als camps d'extermini, Henryk llegeix un llibre i quan el seu germà Wladek li pregunta de quin llibre es tracta llegeix en veu alta: "Si ens punxen, no sagnem? Si ens feu pessigolles, no riem? Si ens enverinen, no morim? I si ens feu mal, no tenim dret a venjar-nos?" Investigueu de quina obra es tracta i qui és el personatge que pronuncia aquestes paraules.
9. Abans de pujar al tren, el pare fa sis trossos d'un caramel que acaba de comprar i el reparteix entre la seva família. Quin valor simbòlic té aquest gest?
10. Per què un policia jueu treu en Wladek de la fila que el porta al tren?
11. La resistència jueva del gueto té constància que els tren condueixen els deportats a Treblinka. Investigueu sobre aquest camp de concentració i la seva diferència respecte a d'altres camps.
12. Per què creieu que el capità alemany li perdona la vida i li porta menjar?

LLENGUATGE I TÈCNiques AUDIOVISUALS

1. Els plans de detall sobre les mans del pianista són nombrosos al llarg del film. És evident que l'actor Adrien Brody no és pianista. Com creieu que es resolen aquestes situacions en el cinema?
2. En el minut 17 observem com la càmera, de forma inestable, va seguint en Wladek i l'Henryk mentre caminen pels carrers del gueto de Varsòvia. De quin moviment de càmera es tracta?
3. En el minut 28 veiem una escena brutal. Els nazis llencen des del balcó a un home que va en cadira de rodes. Quin moviment de càmera recull aquest acte de barbàrie?

4. En el minut 93 observem una de les el·lipsis del film. En que consisteix aquest recurs cinematogràfic. Busqueu-ne almenys una altra.
5. En el minut 100 en Wladek observa des del seu pis-amagatall els atacs de la resistència polonesa contra els alemanys. La càmera se situa des de la perspectiva del pianista. Quin nom té l'angulació que es fa servir?
6. En el minut 112 veiem l'enorme destrucció de que ha estat objecte la ciutat. Una imatge que va servir per elaborar el cartell del film. De quin tipus de pla es tracta?

Consulteu aquest blog si teniu algun dubte:

<http://lenguatgecinematografic.wordpress.com/>

TRÀVELING DE LECTURES

L'HORROR I LA DIGNITAT

Tot d'una, el comandant del ghetto es dreçà per sobre del fossat i es mirà els condemnats com si fossin insectes repugnants, i llegí el veredictes amb veu dura i incisiva.

—Aquests jueus, per ordre del comandant de la Sicherheit-dienst per a Bohèmia i Moràvia, han estat condemnats per difamació del Reich alemany a la pena de mort.

Mentre el Reich assassinava i espoliava per tot Europa, el Reich perdia desenes de milers d'homes, i moria de fred al front de l'est. Encara era poderós en aquest temps, encara estava convençut que conqueriria tot el món. Però culpava aquella gent insignificant i corrent, que els afrontava, que els difamava. No deien com, simplement els acusaven. Furtar una patata mig cuita o un tros de fusta per al Reich era considerat difamar. No saludar un SS o treure una carta fora del ghetto significava la mort.

Els condemnats escoltaven el veredictes. No eren capaços d'entendre que haguessin comès cap crim terrible ni que haguessin de pagar-ho amb la vida. No havien tingut judici, cap tribunal no els havia condemnat. El veredictes era final i del tot inapel·lable. I si haguessin volgut cridar la seva innocència allà mateix, enmig del fred, i davant d'un munt d'espectadors i dignataris de les SS, no n'haurien tret res de debò. I encara tenien alguna esperança, encara no s'ho creien del tot. Només quan el botxí se'ls acostà i els ordenà que es traguessin la camisa i la roba de sota es van adonar que anava de debò, que es podien ben creure que els esperava la mort, que aquella força els era destinada i que la fossa comuna oberta allà al costat estava preparada per acollir els seus cossos.

Passejaren la mirada al seu voltant, per tal de dir almenys, en els darrers moments, adéu al món, però la Ciutat Fortalesa estava morta, coberta de boira. Només veien les cares pàl·lides i xuclades dels integrants del Consell de Savis, els encarregats dels edificis, els membres de la Ghattowache i les ganyotes

dels rostres alterats dels SS. Un grup se'ls mirava amb pena i horror, l'altre amb excitació i intuïnt que veurien un espectacle interessant. El rostre del botxi era inexpressiu; per a ell era una feina, dura i cansada.

(...) Possiblement va ser el grallar dels corbs el que va fer despertar els ànims dels condemnats. Els incità a tenir coratge. Davant dels rostres dels assassins i dels testimonis, s'estaven a l'indret de l'execució com a guerrers. Només un d'ells va cridar:

—Jo no he difamat el Reich, només escrivia a la meua àvia!

Tenia divuit anys i volia viure. Els altres el van fer callar, no podien permetre que ningú implorés a uns assassins que no tenien pietat i per als quals qualsevol plany seria motiu de diversió.

—Sigueu forts—digué el més vell—, hem de mostrar-los que morim amb honor. Es mantingueren forts amb valor, encara que el fred els feia tremolar, però miraven de controlar-se. No estaven disposats a permetre que els de les SS es pensessin que tremolaven de por i de covardia. I llavors els arribà l'ajuda d'una cançó. La començà a cantar un dels condemnats, era la cançó d'una obra molt coneguda, que en els anys de la derrota havia esdevingut tot un consol, la cançó que parlava dels milions que marxaven contra el vent.

Weil, J. (2015) *Mendelssohn és a la teulada*. Barcelona. Editorial Viena. Pàgs. 230-232.

Activitats

1. Bohèmia i Moràvia pertanyien, abans de la Segona Guerra Mundial, a Txecoslovàquia. Investigueu les circumstàncies de la invasió i el desmembrament per part del Tercer Reich d'aquest estat centreeuropeu.
2. Quin penseu que era el propòsit de les execucions públiques per part dels nazis?
3. En el text se'ns diu que l'Alemanya nazi estava perdent la guerra al front de l'est. Quin era el front de l'est? En quina fase de la guerra es podrien situar els fets del text?
4. Valoreu l'actitud dels condemnats.

HITLER EXPLICAT ALS JOVES

En *Mein Kampf –Mi lucha–*, que escribió en la càrcel tras el fracaso de un golpe contra la república de Weimar, Hitler contaba que siempre había detestado a los judíos, esa raza inferior, desde sus días en Linz, Austria, cuando aún era un niño. Pero en el libro, Hitler reconstruye con mayor detalle su pasado. Aunque en Austria, durante su adolescencia, ya era xenófobo, los extranjeros a los que más detestaba era a los checos, inmigrados recientes y cada vez más numerosos. Sin duda, en Viena, tuvo ocasión de leer periódicos antisemitas, pero no hay ninguna prueba de que compartiese sus ideas, ni tampoco de que en esa época hubieran sido predominantes.

Lo que Hitler detestaba en Viena, donde su vida como estudiante de Bellas Artes no conocía más que fracasos, era la presencia de no-alemanes (húngaros, checos, eslovenos, etc.) que amenazaban la preponderancia de la raza alemana. Desde esas fechas, se adhirió a las ideas racistas, a la idea de la lucha de las razas, paralela a la lucha de las especies analizada por Darwin. Esas ideas, que glorificaban la raza alemana, se expresaban con vigor en las óperas de Wagner, que para el joven Hitler era una especie de Dios viviente.

Fue en Múnich, al terminar la guerra en la que había luchado junto al ejército bávaro, donde, traumatizado por la derrota y por las cláusulas del tratado de Versalles, se convirtió en un militante violento, hostil por un lado a los socialdemócratas, que habían firmado un armisticio vergonzoso, y por el otro a los espartaquistas (equivalentes a los bolcheviques rusos). Ahora bien, tanto entre los unos como entre los otros, había revolucionarios de confesión judía, como Rosa Luxemburg (de origen polaco), Karl Liebknecht o Kurt Eisner, que estuvo a la cabeza de los soviets de Múnich (o Räte). Además, en Hungría, Béla Kun, al frente de la Comuna húngara, también era judío, así como los rusos Trotsky o Zinoviev (e incluso Lenin, se decía en Alemania).

El odio de Hitler hacia los judíos tuvo así en su origen dos componentes: su sentimiento de hostilidad hacia las ideas revolucionarias y su desprecio por todo aquel que, no siendo alemán, mezclaba su sangre con la de los alemanes. A estos dos datos se añadía un tercero que confió a sus camaradas del Partido nacional socialista que había creado, pero que no hizo público para no perder la simpatía popular: hostil a la influencia que las Iglesias cristianas tenían sobre la moral, Hitler acusaba a los judíos de estar en el origen del cristianismo, cuya nocividad había impedido a la raza alemana imponerse por la fuerza y dominar el mundo. En ese sentido, en 1924, Hitler escribió con el publicista Dietrich Eckart una obra titulada *El bolchevismo, de Moisés a Lenin*.

Recordemos, además, la confianza que la derecha alemana otorgó a la obra Los protocolos de los sabios de Sión, un panfleto antisemita que daba a entender que los judíos de todo el planeta estaban organizándose para dominar el mundo. Esos protocolos nunca existieron, pero creyeron en ellos muchos dirigentes, como el zar Nicolás II, antes de la revolución de 1917.

Hitler, por tanto, estaba convencido de la existencia de una Internacional judía, y el conocimiento de la alianza contra natura entre el bolchevismo ruso y el capitalismo americano, también judío, se lo acabó de confirmar. Desde entonces, los judíos de Alemania fueron los enemigos de los que había que había que desembarazarse de una manera u otra, decía Hitler, Goering o Himmler (so oder so).

Como en todos los países cristianos de Europa, la enseñanza de la Iglesia fomentó el desprecio o el odio a los judíos que crucificaron a Jesucristo, omitiendo sin embargo en la mayoría de los casos que él también era judío. Posteriormente, el ascenso de los bancos judíos en el siglo XIX despertó envidias y la necesidad de los judíos de permanecer fieles a sus prácticas religiosas también molestaba. Así que la persecución de los judíos no suscitó en el seno de una población alemana agradecida al Führer por haber acabado

con el paro y haber regenerado la economía del país más que una discreta reprobación. La suerte que corrieron los comunistas y los socialdemócratas, encarcelados con los judíos desde 1933, dejó a la población indiferente. Hitler estaba convencido de que, mediante persecuciones y los pogromos –como la Noche de los cristales rotos de 1938, en la que las tiendas judías fueron asaltadas y destruidas–, después de una victoria militar sobre Francia, podría deportar a todos los judíos de Alemania y de Europa a Madagascar.

Pero la historia se desarrolló de otro modo: el judío Churchill y los soviéticos se le resistían, y el odio de Hitler hacia los judíos, alentado por Goebbels, se radicalizó. En enero de 1942, en la conferencia de Wannsee, Heydrich organizó a instancias del Führer el exterminio sistemático de los judíos de Europa, culpables, según Hitler, de haber barrado el paso al pueblo alemán, cuya misión era la de dominar el mundo. Ese odio feroz costó la vida a casi seis millones de personas, ejecutadas una a una en los campos de la muerte: Auschwitz, Birkenau, etc.

En su testamento, la víspera de su suicidio en mayo de 1945, Hitler declaraba que el pueblo alemán no había sabido sacrificarse y no había sido digno de su Führer. Pero le quedaba el consuelo de haber obtenido al menos un éxito: el exterminio de millones y millones de judíos.

Ferro, M. (2008) *El siglo XX explicado a los jóvenes*. Barcelona. Paidós. Pàgs. 60-64.

Activitats

1. En quina guerra va lluitar Hitler quan era jove? Quines foren les conseqüències de la Pau de Versalles per a Alemanya? De quina forma foren utilitzades aquestes conseqüències per part dels nazis?
2. Per què es parla al text d'aliança contra natura entre el bolxevisme rus i el capitalisme americà?
3. Confirmeu si realment Churchill i Lenin eren jueus.
4. Què eren els pogroms? Eren propis del segle XX o ja s'havien produït amb anterioritat? Des de quan?

CONTRACAMP: ASPECTES DIDÀCTICS PER AL PROFESSORAT

Elements de debat i relacions que es poden establir

- L'Holocaust nazi.
- Els guetos construïts pels nazis.
- Les polítiques racistes en els països ocupats pel Tercer Reich.
- El racisme i les neteges ètniques.
- El feixisme: origen i conseqüències.
- El poder de l'art, en aquest cas la música, com a forma de supervivència
- La memòria històrica: Fer present el passat.

- El cinema com a element de sensibilització educativa i social.

Objectius formatius

- Conèixer l'extermini del poble jueu durant els anys de la Segona Guerra Mundial.
- Aproximar-nos al coneixement dels guetos durant la Segona Guerra Mundial.
- Reflexionar sobre els feixismes i les seves conseqüències.
- Conèixer les doctrines racistes en el món contemporani.
- Analitzar el tractament de l'Holocaust des d'una biografia d'un supervivent.
- Aproximar-se a l'estudi, a la crítica i l'anàlisi d'obres cinematogràfiques.

Criteris d'avaluació

- Visionat atent, correcte i respectuós del film.
- Respondre adequadament a les qüestions de comprensió i de llenguatge i tècniques audiovisuals de forma reflexiva i interessada.
- Capacitat per relacionar i entendre les diferents temàtiques plantejades en el film.
- Identificar els temes i subtemes del film.
- Lectura dels textos de la proposta didàctica i realització adequada de les activitats.
- Participació activa en els debats que es puguin suscitar.
- Expressió escrita i oral correcta de les activitats proposades.